

MARTA PRZYGODA-STELMACH
WNHiS UKSW, Warszawa

PROBOSZCZOWIE PARAFII BROCHÓW NA MAZOWSZU OD XIX DO XX W. W ŚWIETLE ŹRÓDEŁ Z ARCHIWUM PARAFIALNEGO

Parafia brochowska sięga swoimi początkami 1113 r., kiedy to z fundacji książąt mazowieckich powstał na tym terenie pierwszy drewniany kościół¹. W 1351 r. kościół drewniany zastąpiono murowanym². Z inicjatywy rodu Brochowskich w latach 1551-1561 został on przebudowany według projektu Jana Baptysty Wenecjanina i zmienił się w świątynię o charakterze obronnym z okalającym go murem, a przy okazji dołączył do kościołów z tzw. „grupy pułtuskiej”³. Ta niezwykła świątynia, dominująca swoją architekturą w krajobrazie ziemi brochowskiej, stanowiła i nadal stanowi centrum parafii. Parafii, która administracyjnie znajdowała się w jurysdykcji diecezji poznańskiej, a leżała w granicach archidiaconatu warszawskiego w dekanacie sochaczewskim. Taki stan rzeczy utrzymywał się do 1798 r., kiedy to utworzono diecezję warszawską, wydzieloną z diecezji poznańskiej⁴. Swoim obszarem parafia obejmowała kilkanaście miejscowości i rozciągała się znacznie dalej, niż ma to miejsce obecnie⁵.

Parafia to przede wszystkim wierni, którzy poprzez swoją wspólnotę tworzą najmniejszą jednostkę organizacyjną Kościoła. Nie byłoby jednak tej wspólnoty, gdyby nie pasterz, który stając na jej czele, bierze za nią odpowiedzialność i jej przewodzi. Takimi pasterzami są księża, którzy kierowani do danej parafii podejmują się nie tylko codziennych trudów życia w wymiarze religijno-społecznym, ale i organizacyjnym. Parafia brochowska w ciągu całej swojej historii miała kilkudziesięciu proboszczów. Inspiracją do powstania tego artykułu i omówienia poszczególnych duchownych był wykaz proboszczów brochowskich z XIX i XX w., odnaleziony w „Kronice rzymsko-katolickiej parafii św. Rocha w Brochowie 1946-1974”, która znajduje się w Archiwum parafialnym Bazyliki św. Jana Chrzciciela w Brochowie⁶. Listę

¹ J. Nowacki, *Archidiecezja poznańska*, Poznań 1964, s. 510.

² J. Bartoszewicz, *Brochów*, „Tygodnik Ilustrowany”, 1860, nr 36, s. 329; M. Stefanowski, *Na marginesie katalogu Archidiecezji Warszawskiej z roku 1935*, „Studia Theologica Varsaviensia”, R.30, 1992, nr 1, s. 220.

³ Ibidem.

⁴ M.M. Grzybowski, *Kościół katolicki na Mazowszu epoki porzbirowej 1795-1918*, w: *Dzieje Mazowsza lata 1795-1918*, red. J. Szczepański, Pułtusk 2012, t. 3, s. 626.

⁵ M. Przygoda-Stelmach, *Bractwo parafialne św. Rocha przy kościele w Brochowie na Mazowszu w latach 1854-1881*, „Saeculum Christianum”, R. 2013, s. 200.

⁶ Archiwum parafialne Bazyliki św. Jana Chrzciciela w Brochowie (dalej skrót: APB), *Kronika rzymsko-katolickiej parafii św. Rocha w Brochowie 1946-1974*, k. 1-160. Kronika obejmuje wpisy dokonywane przez ks. Kankiewicza, ks. Pawła Konopkę i ks. Mirosława Rólkowskiego. Strony, dotyczące posługi ks. Lucjana Świdarskiego zostały wyrwane i niestety kronika jest przez to niekompletna.

sporządził w 1966 r. ówczesny proboszcz ks. Paweł Konopka na podstawie ksiąg metrykalnych⁷. Według ks. Konopki parafia Brochów miała następujących proboszczów:

Tabela. Wykaz proboszczów ks. Pawła Konopki sporządzony w 1966 r.

Rok	Proboszcz
1800	ks. Leon Porzycki
1802	ks. Ignacy Ostaszewski
1806	ks. wikary Ignacy Marjański (udzielił ślubu Mikołajowi Chopinowi)
1810	Ks. Jan Duchnowski (ochrzcił 23 kwietnia 1810 r. Fryderyka Chopina)
1821	proboszcz i dziekan ks. Kacper Jarkiewicz (udzielił ślubu Ludwice Chopin)
1842	ks. Zygmunt Waliszewski
1853	ks. Piotr Trembiński
1854	ks. Andrzej Złotkowski
1855	ks. Piotr Czerniewski
1878	ks. Tomasz Bielawski
1918	ks. Jan Poskropko
1921	ks. Stanisław Kowalewski
1923	ks. Julian Budziszewski
1927	ks. Czesław Oszekiel
1932	ks. Stanisław Słaby
1934	ks. Tadeusz Ziółkowski
1946	ks. Stefan Kankiewicz
1958	ks. Paweł Konopka

Ks. Paweł Konopka za „rok” przyjął datę rozpoczęcia posługi danego kapłana w parafii Brochów. Autor chciał ponadto zaakcentować obecność rodziny Chopinów w historii parafii i dlatego dodał adnotację przy tych duchownych, którzy udzielali ślubu rodzicom i siostrze Fryderyka Chopina oraz przy ks. Janie Duchnowskim, który udzielił chrztu temu wybitnemu kompozytorowi. Tłumaczy to również fakt obecności na tej liście ks. Ignacego Marjańskiego, który był wikarym.

Wykaz ks. Konopki kończy się na dacie rozpoczęcia jego posługi wśród mieszkańców ziemi brochowskiej, ale trzeba zaznaczyć, że jego lista był uzupełniana. Każdy następca ks. Konopki zaznaczał swoją obecność w historii parafii. I tak, wykaz został uzupełniony o następujących proboszczów: 1970 – ks. Mirosław Rólkowski, 1974 – ks. Lucjan Świderski, 1982 – ks. rezydent Waław Jakubik, 1983 – ks. Andrzej Małecki, 1984 – ks. Jan Zieliński (do chwili obecnej). Tak, jak w przypadku listy ks. Konopki, data stanowi początek objęcia parafii przez danego kapłana.

Ks. Paweł Konopka nie uwzględnił w swoim wykazie proboszczów, których można by było ustalić na podstawie wcześniejszych ksiąg metrykalnych, a mianowicie już od 1767 r., bo to właśnie z tego roku pochodzi najwcześniej zachowany wpis do księgi ochrzczonych. W świetle dodatkowego stanu wiedzy, datę tę można przesunąć do 1765 r., kiedy proboszczem brochowskim został ks. Ignacy Minasowicz⁸. Wykaz ten należałoby za-

⁷ Ibidem, k. 111.

⁸ S. Barącz, *Żywoty sławnych Ormian w Polsce*, Lwów 1865, s. 205.

tem uzupełnić o następujące nazwiska proboszczów: 1765 – ks. Ignacy Minasowicz, 1776 – ks. Piotr Czukowski, 1792 – ks. Ignacy Ostaszewski.

Proboszczowie, którzy opiekowali się parafią brochowską w XIX i XX w. musieli zmagać się z różnymi problemami w zależności od sytuacji geopolitycznej i ekonomicznej, w jakiej przyszło im sprawować swoją posługę. Przyjrzyjmy się bliżej poszczególnym z nich.

Pierwszym proboszczem, który zasługuje na uwagę jest ks. Jan Duchnowski, któremu jego następcą, po ponad stu latach, dopisał w swoim wykazie *ochrzcił 23 kwietnia 1810 r. Chopina*⁹. Postać tego księdza zasługuje jednak na uwagę także pod innym względem. Kościół brochowski został niemal doszczętnie zniszczony podczas I wojny światowej. W menście zrujnowanego ołtarza znaleziono notatkę sporządzoną na jedwabiu o następującej treści: *Krótką wiadomość od roku 1790 do roku 1817. W czasie Rewolucji Francuskiej Naród Polski sprzykrzywszy sobie nierząd i moskiewską gwarancją, zawiąawszy się z Prusakami, zrzucił z siebie to jarzmo i utworzył sobie nową konstytucję, lecz zdradzony od wiarołomnego Prusaka, od sprzymierzonych trzech ościennych mocarstw został rozszarpany, do czego dopomogła intryga arystokratów, z których kilku przypłaciło śmiercią szubieniczną, a Naród Polski stracił swoje Imię i byt. Cnotliwsi udali się do Francji, tam zostały utworzone Legie Polskie, a roku 1807, gdy Francuzi wkroczyli do Polski, wziął się do broni, dokazywał cudów waleczności, iż na powszechną Europie zasłużył chwałę, lecz gdy Napoleon przegrał pod Waterloo, gdy został wywieziony na wyspę św. Heleny i powszechny pokój w Europie zawarty, ja X. Jan Duchnowski, proboszcz brochowski, kościół ten od półtora sto lat nie reperowany, dachy, gzymsy sporządziłem, wewnątrz kościół wybieliłem. Ołtarz stary, drewniany od 220 lat stojący rozrzuciłem, w którym znalazłem to pudełko, w nim – pergamin i dzień konsekracji 1596 r. 4 Juni. Erekcja od półtora sta lat już zaginęła. Nowy ołtarz z obrazem Immaculatae (Niepokalanego Poczęcia), przeze mnie wymurowany z wszelkim kosztem, lubo po wielkim zniszczeniu wojennym, organy sporządzone i pedał dodany nowy. Naród swój Imię i byt odzyskał staraniem Aleksandra I cesarza Rosji i Króla Polski, w granicach uszczuplonych przez Niemców. Narodzie strzeż się Niemców, ci, cię zdradzą i przeniemczyć cię będą usiłowali. Plecewice wioska mizerna należąca do probostwa wiecznym prawem. Już mnie nie masz na tym świecie, moja dusza wzywa litości i Waszego westchnienia. Boże Wszehmocny! Zlituj się nad grzeszną duszą moją. 8 septembris 1816. X. Jan Duchnowski, proboszcz brochowski*¹⁰.

Ta notatka, znajdująca się obecnie w Archiwum parafialnym w Brochowie, dostarcza nam wielu istotnych informacji o osobie ks. Duchnowskiego i jego działalności na rzecz parafii. Notatka jednoznacznie podaje, że ks. Duchnowski zainicjował pierwszy poważny remont kościoła od ponad 150 lat. Jego starania zaowocowały remontem dachu i pomalowaniem kościoła od wewnątrz. Ksiądz dokonał wymiany 220-letniego ołtarza, który krył w sobie pergamin z datą konsekracji 1596 roku. Proboszcz Duchnowski wyremontował również organy i postarał się o nowy ołtarz z obrazem przedstawiającym Niepokalane Poczęcie. Interesujący jest również sposób, w jaki poruszane są przez niego tematy z zakresu dziejów politycznych narodu polskiego. W swoim krótkim opisie ks. Duchnowski z wielkim zatroskaniem streszcza kwestię rozbiorów Polski, zaangażowania Napoleona Bonaparte w sprawy polskie oraz fakt utworzenia Królestwa Polskiego przez cara Aleksandra I. Uwagę

⁹ APB. op. cit. k. 111.

¹⁰ J. Żmudziński, *Brochów: miejsce chrztu Fryderyka Chopina*, Kraków 2010, s. 72-73.

przykuwa zdanie, dotyczące Niemców, w którym proboszcz podkreśla, że naród polski powinien się ich strzec, gdyż *cię zdradzą i przeniemczyć cię będą usiłowali*. Biorąc pod uwagę to, co działo się później w dziejach naszego narodu, słowa ks. Duchnowskiego brzmią niczym swoiste proroctwo.

Z notatki ks. Jana Duchnowskiego, sporządzonej 8 września 1816 r., można wywnioskować, że był on nie tylko zaradnym gospodarzem, ale i patriotą, zatroskanym o swój naród i kraj. W 1816 r. nie wiedział jeszcze, że 6 lat wcześniej miał do czynienia z jednym z największych Polaków w dziejach narodu polskiego – Fryderykiem Chopinem.

Kolejnym proboszczem, którego warto przedstawić jest ks. Tomasz Bielawski, którego probostwo przypadło na lata 1878-1918. Jego posługa na terenie ziemi brochowskiej przypadła na ciężkie lata przemian przełomu XIX i XX w., a przede wszystkim zniszczeń I wojny światowej. W latach 1915-1918 kościół w Brochowie był przez 8 miesięcy pod ostrzałem niemieckiej artylerii i został niemal doszczętnie zniszczony. Przed zniszczeniami wojennymi udało się uratować jedynie nawę północną. Dodatkowo, zniszczeniu uległy plebania i budynki gospodarcze¹¹. W tak trudnych warunkach bytowych ks. Bielawski starał się nie tracić zapału, ani ducha, o czym może świadczyć jego działalność na terenie parafii.

Można śmiało uznać, że to właśnie ks. Tomasz Bielawski sprawił, że rodzinę Chopinów zaczęto utożsamiać już nie tylko z Żelazową Wołą, ale i z Brochowem. To właśnie ks. Tomasz Bielawski odnalazł w księgach metrykalnych akt urodzenia Fryderyka Chopina. To z jego inicjatywy treść aktu została opublikowana w styczniu 1893 r., w dwóch warszawskich gazetach – w „Echu Muzycznym” i „Słowie”¹². Odkrycie ks. Bielawskiego odbiło się szerokim echem. Wspominał chociażby o tym nr 19 „Dziennika Poznańskiego” z 24 stycznia 1893 roku. Ks. Bielawski w swoim liście do redakcji dziennika chciał sprostować błędną datę urodzenia Chopina, a mianowicie 2 marca 1809 r. *to tak w życiorysach sławnych mężów przez K. Wł. Wójcickiego (Warszawa 1891), jako też i w artykułach dziennikarskich*¹³. Poprzez podanie daty z metryki brochowskiej – 22 lutego 1810 r. – Bielawski nie skończył dyskusji nad datą urodzenia tego wybitnego kompozytora, gdyż rodzina podawała 1 marca 1810 r., jako prawidłową datę narodzin Fryderyka.

Ks. Tomasz Bielawski był nie tylko orędownikiem lokalnej historii, ale i gorliwym kapłanem, który przedkładał interesy wiernych i Kościoła nad nakazy władz zaborczych. 17 kwietnia 1897 r. ks. Tomasz Bielawski, jako proboszcz parafii Brochów w powiecie sochaczewskim guberni warszawskiej, zapłacił 25 rubli kary za to, że pozwolił spełniać czynności kościelne świeżo wyświęconemu kapłanowi, który nie uzyskał dotąd zgody rządu na żadne stanowisko parafialne. Drugi raz naraził się władzom powiatu w 1903 r., kiedy to wziął udział we wspólnych rekolekcjach kapłańskich u dziekana sochaczewskiego ks. Franciszka Sadowskiego, co nie było zgłoszone u lokalnych władz. Na mocy decyzji z 10 lutego 1903 r. zapłacił 50 rubli kary¹⁴.

¹¹ APB, op. cit., k. 48.

¹² P. Mysłakowski, A. Sikorski, *Chopinowie: krąg rodzinno-towarzyski*, Warszawa 2005, s. 80.

¹³ T. Bielawski, *Data urodzenia Fryderyka Chopina*, „Dziennik Poznański”, R. 35, 1983, nr 19, s. 4-5.

¹⁴ F.P. Kubicki, *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i ojczyzny w latach 1861-1915: materiały z urzędowych świadectw władz rosyjskich, archiwów konsystorskich, zakonnych i prywatnych. Cz. 1, Dawne Królestwo Polskie. T. 1, Okolniki rządu rosyjskiego, krępujące wolność Kościoła, diecezje: kielecka i kujawsko-kaliska*, Sandomierz 1933, s. 344.

Ze zniszczeniami I wojny światowej zmagano się dwóch kolejnych proboszczów brochowskich – ks. Jan Poskropko i ks. Czesław Oszkiel.

Pierwszy, uporządkował teren zniszczonego działaniami wojennymi kościoła, poprzez uprzątnięcie gruzu i zabezpieczenie pozostałych murów. Z gruzu, ks. Poskropko wybudował nową plebanię, a obok niej murowaną kaplicę. Jednakże kaplica ks. Poskropko zaczęła po kilku latach również popadać w ruinę¹⁵.

Drugi, podjął się już trudu odbudowy świątyni brochowskiej. Prace remontowe świątyni w 2008 r. doprowadziły do odnalezienia w mensie ołtarza głównego dokumentu z 18 sierpnia 1929 r., który potwierdza konsekrację odbudowanego kościoła w Brochowie przez bp Stanisława Galla. Obecnie ten cenny dla dziejów parafii dokument znajduje się jeszcze w Archiwum parafialnym Bazyliki św. Jana Chrzciciela w Brochowie, ale w najbliższej przyszłości ma być złożony ponownie w mensie ołtarza głównego razem z notatką ks. Duchnowskiego oraz dokumentem, upamiętniającym ostatnią rewitalizację. Ks. Oszkiel na dokumencie z 1929 r. odnotował początek swojej posługi w parafii Brochów, a mianowicie 30 kwietnia 1927 r.

Ks. Czesław Oszkiel odbudował kościół brochowski dzięki ofiarności parafian oraz *przy pomocy władz konserwatorskich i Towarzystwa Sochaczewskiego*¹⁶. Dokument z 1929 r. jednoznacznie wskazuje autorem planów odbudowy architekta Jarosława Wojciechowskiego, przy współpracy Tymoteusza Sawickiego. Całość prac nadzorował konserwator zabytków dr Zygmunt Rokowski. Ks. Oszkiel mógł liczyć również na pomoc dziedzica dóbr brochowskich Andrzeja Lasockiego oraz Jana i Heleny Lasockich z Oporowa. Dotację na remont pochodziły w dużej mierze od Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Sejmiku Sochaczewskiego¹⁷. Trzeba podkreślić, że do odbudowy świątyni przyczynił się również Jan Ignacy Paderewski, który był jednym z głównych orędowników odbudowy kościoła rodziny Chopinów¹⁸.

Ks. Oszkiel doprowadził do odbudowy kościoła brochowskiego i restauracji koncepcji świątyni obronnej na zachodnim Mazowszu. Proboszcz ten był jednak nie tylko świetnym organizatorem, ale i animatorem życia społecznego. To z jego inicjatywy w 1922 r. powstała w Brochowie Ochotnicza Straż Pożarna¹⁹. W prywatnych zbiorach pana Waldemara Bronicza z Sochaczewa znajduje się fotografia, przedstawiająca założycieli Ochotniczej Straży Pożarnej. W centralnym punkcie fotografii można dostrzec ks. Czesława Oszkiela²⁰.

Ks. Czesław Oszkiel zakończył posługę w parafii Brochów 12 czerwca 1934 r., kiedy to przeniesiono go do parafii w Tarczynie²¹. Został bestialsko zamordowany przez gestapo

¹⁵ APB, op. cit., k. 48-49.

¹⁶ Ibidem, k. 49.

¹⁷ J. Żmudziński, op. cit., s. 71.

¹⁸ Tablica w Bazylice św. Jana Chrzciciela, upamiętniająca fakt zaangażowania Jana Ignacego Paderewskiego w odbudowę świątyni po zniszczeniach I wojny światowej.

¹⁹ APB, op. cit., k. 152.

²⁰ Fotografia, przedstawiająca pierwszych członków Ochotniczej Straży Ogniowej w Brochowie w: <http://www.bronicz.pl/index.php?kategoria=0&galeria=394&od=72>, stan na dzień 16 lipca 2014 r.

²¹ *Zmiany wśród duchowieństwa archidiecezji warszawskiej*, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie”, R. 24, 1934, nr 8-9, s. 288.

18 marca 1944 r. w Grójcu, za kontakt z podziemiem niepodległościowym i pomoc najbardziej potrzebującym²².

Brutalna rzeczywistość okupacji hitlerowskiej na ziemiach polskich zabrała nie tylko, takiego wielkiego społecznika, jakim był ks. Czesław Oszekiel, ale doprowadziła do kolejnego zniszczenia kościoła w Brochowie. Z trudnym okresem powojennym musiał sobie poradzić następny proboszcz brochowski, a mianowicie ks. Stefan Kankiewicz. Przybył on do Brochowa 27 września 1946 r.²³ Został kościół z poodpadanymi tynkami i kasetonami wewnątrz, oknami pozabijanymi deskami i wszechobecnymi zaciekami. W najgorszym stanie była dzwonnica, która miała niemal kompletnie zawaloną jedną ścianę. Mur obronny okalający kościół miał kilkanaście wyrw, a jego brama wejściowa była niemalże doszczętnie zrujnowana.²⁴ Budynki gospodarcze zostały spalone w 1939 r. W ruinach plebani ówczesny organista trzymał swoje świnie, krowy i kury. Ks. Kankiewicz musiał przez jakiś czas mieszkać zatem w tzw. organistowce, gdzie panował grzyb i żaden pokój nie był przystosowany do potrzeb ich nowego mieszkańca²⁵.

Nowy proboszcz musiał również wyprostować sytuację Archiwum parafialnego, czyli wszystkich ksiąg kancelaryjnych potrzebnych do codziennej pracy. Trafiły one do prywatnego mieszkania i ks. Kankiewicz musiał je odzyskiwać w asyście czterech milicjantów. Niestety, spośród odzyskanych ksiąg i dokumentów, ks. Kankiewicz nie odnalazł przedwojennych kronik parafialnych, co śmiało można uznać za jedną z największych strat dla historii parafii²⁶.

W tak skrajnie trudnych warunkach ks. Kankiewicz musiał na nowo zorganizować życie parafii. Nowy gospodarz miał największe trudności z zwózką materiałów budowlanych: drewna, piachu, żwiru, wapna, cementu, cegły, dachówki i szkła. Problem skończył się w momencie, gdy ks. Kankiewicz zakupił jedną parę koni, umieścił je w prowizorycznej szopie i sam zaczął zwozić potrzebne materiały. Główne prace budowlane wykonano w 1947 i 1948 r.²⁷

Jednocześnie z remontem kościoła zaczęto budowę budynków gospodarczych (budynek dla inwentarza, spichlerz, wozownia, drwarka, stodoła)²⁸. Nowa plebania została ukończona w 1949 r.²⁹ Za czasów obecności ks. Kankiewicza miała miejsce w parafii elektryfikacja Brochowa. Instalację w kościele podłączono do linii ogólnodostępnej. Przed elektryfikacją prąd wytwarzany był za pomocą agregatora spalinowego, który był prywatną własnością ks. Kankiewicza³⁰.

Pomimo ogromnego wkładu w ponowną odbudowę świątyni brochowskiej i organizację życia parafialnego, ks. Stefan Kankiewicz odszedł z parafii na początku 1958 r.³¹

²² J. A. Buza, *Zapomniany bohater*, artykuł z 1952 r. w: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=14&ved=0CG8QFjAN&url=http%3A%2F%2Fwww.swzygmunt.knc.pl%2FMARTYROLOGIUM%2FPOLISHRELIGIUS%2FBIOs%2FOSZKIELCzeslaw01.pdf&ei=POJcUzGGrOg7Aai54BA&usq=AFQjCNFhplvSnVm sMPJOcqXWstXcY33uMQ&sig2=rN2sgZp2T_n-ybLMqro7kw&bvq=bv.65397613,d.ZGU, stan na 16 lipca 2014 r.

²³ APB, op. cit., k. 1.

²⁴ Ibidem.

²⁵ APB, op. cit., k. 2.

²⁶ Ibidem, k. 2-3.

²⁷ Ibidem, k. 5.

²⁸ Ibidem, k. 6.

²⁹ Ibidem, k. 8.

³⁰ Ibidem, k. 20.

³¹ Ibidem, k. 25.

Następcy ks. Kankiewiczza – ks. Paweł Konopka, ks. Mieczysław Rótkowski, ks. Lucjan Świdorski i w końcu obecny proboszcz ks. Jan Zieliński, kontynuowali pracę duszpasterską na terenie parafii nieprzerwaną przez zawirowania wojenne i zniszczenia. Trzeba jednak dodać, że pomimo ogromnego wysiłku prób rewitalizacji kościoła, nigdy nie został przeprowadzony profesjonalny remont, który przywróciłby na stałe świetność Bazylice brochowskiej. Udało się to osiągnąć dopiero w związku z obchodami 200 rocznicy urodzin Fryderyka Chopina w 2010 r. Kościół brochowski przeszedł rewitalizację i dzięki temu przywrócono mu wygląd z czasów jego największej świetności – czasów bytności na tym terenie rodu Brochowskich i Lasockich³². Nie byłoby to możliwe, gdyby nie wieloletnie zabiegi obecnego proboszcza ks. prałata Jana Zielińskiego, który podobnie jak jego poprzednicy rozumie i docenia powagę oraz symboliczny wymiar świątyni brochowskiej. Kościół w Brochowie po ponad 200 latach stał się wreszcie kościołem czasów Fryderyka Chopina i jego rodziny.

Bycie proboszczem brochowskim nie polegało jedynie na posłudze duszpasterskiej. Proboszcz parafii Brochów, oprócz codziennego kontaktu z wiernymi, musiał wykazywać się niekiedy nieprzeciętnym zmysłem organizacji. Miejsce, w którym przyszło sprawować im posługę, nie było oszczędzane przez wojny i inne zawirowania dziejowe. Musieli zmagać się z takimi problemami, jak pozyskiwanie materiałów budowlanych, czy walka o lepsze warunki bytowe. Pomimo tych trudności, wszyscy proboszczowie zdawali sobie sprawę z historii i wagi miejsca, w jakim przyszło im żyć. Nieprzerwanie brali przykład ze swoich poprzedników i starali się za wszelką cenę uratować kościół, który stanowił i dalej stanowi perłę dziedzictwa kulturowego nie tylko zachodniego, ale i całego Mazowsza. Proboszcz brochowski, to nie tylko ksiądz, to instytucja, która uosabia w sobie patriotyzm i walkę o ratowanie tego, co najcenniejsze – o tożsamość lokalnej społeczności.

Pastors from Brochów parish in Mazovia from the nineteenth to the twentieth century according to sources from parish archives

Summary

This article is the first attempt to present profiles of selected pastors from Brochów parish in Mazovia from the nineteenth to the twentieth century. The inspiration for this article was a list of parish priests, which was found by the author "Chronicle of the Brochów parish 1946-1974". The author approached the chronicle from the existing state of knowledge. Using this approach the author developed the basic material to present some pastors from Brochów parish. The author presents the pastors' activities in the most crucial moments of parish life, for example during World War I and II. The author attempted to present a picture of the struggle for the identity of the parish community for over two centuries. Furthermore, the article presents profiles of pastors working in the parish after II World War. This is the first attempt to present this issue.

Keywords: Brochów, Mazovia, priests, the Church history, XIX (19) century, XX (20) century

³² J. Żmudziński, op. cit. s. 36-38.